

Гаврилюк Д. Ю.
кандидат політичних наук, викладач кафедри політичних наук
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

ДЕРЖАВНИЦЬКА ПОЗИЦІЯ ГЕТЬМАНА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО: ПОГЛЯД ІЗ СЬОГОДЕННЯ

На сьогоднішній день історичному дискурсу щодо оцінки державницької позиції очільника Української держави – гетьмана Павла Скоропадського не вистачає політологічного аналізу, який би без зайвих епітетів, сентиментів продемонстрував, що окремі епізоди сучасного політичного життя мають багато спільного із суспільно політичними викликами та економічною турбулентністю.

Тим не менш варто зазначити, що Українська держава навіть за нетривалого гетьманства П.Скоропадського в державотворчій аспекті досягла більшого чим Центральна Рада протягом кількох років УНРівської політичної турбулентності. Особливо це помітно в частині чіткого розмежування владних повноважень між керівництвом державою та урядом, міжнародного визнання гетьманської держави, створення боєздатної армії, сприянні наукового прогресу, стримуванні регіонального сепаратизму, який уособлювали ватажки селянських повстань, типу Н. Махна і його подібних.

До політичної честі П. Скоропадського, йому вдалось не підкоритись впливам прихильників відродження монархічної політичної традиції після державного перевороту і не стати фактично само призначеним монархом. В період загальної анархії, розладу всіх сфер громадського й політичного життя лише одноосібна сильна влада на його точку зору здатна була і мала вивести державу з глибокої кризи. “Трамота” передбачала тимчасовий характер надзвичайних повноважень до скликання Українського Союму [1]. Скоропадський навпаки, як досвідчений військовий офіцер та політик з державницькими амбіціями пристав до формату одноосібної влади на тимчасовий період. Останній як відомо супроводжувався відлунням військово-політичних протистоянь Першої Світової війни, системним викликам збоку невідконтрольних гетьману місцевих самопроголошених отаманів, які не гребувала фінансовою підтримки російських більшовиків та латентним веденням організаційної та агітаційної боротьби проти гетьмана зі сторони російської переговорної делегації на чолі Х. Раковським та Д. Мануїльським [2].

Однією з показових державницьких позицій була культурна політика. Серед її головних здобутків це відкриття двох державних українських університетів, власної Академії наук, державних театрів, опери, багатьох шкіл, гімназій, Державної бібліотеки, Державного архіву. Дані факти, на мою точку зору, демонструє, що держава твориться не лише політичними трансформаціями, військовими кампаніями, економічними домовленостями, але й освітніми модернізаціями, розумінням

політичним керівництвом державою, що остання матиме успіх, якщо управлятиметься і розбудовуватиметься завдяки співпраці талановитих та інтелектуально здатних громадян, патріотів своєї країни.

Цілком логічно варто нагадати, що незважаючи на свою проукраїнську налаштованість гетьман П. Скоропадський все ж таки був носієм і специфічних, але доволі типових для того часу федералістських поглядів, згідно, якими Скоропадський вважав Україну рівноправною часткою майбутньої Російської Федерації і мав готовність воювати з більшовиками. Тим не менш далі теоретичних умовиводів жодних політичних проектів в цьому векторі не було створено, і навпаки викликало жорстке обурення з боку, як більшовиків, так і Українського національного союзу. Тому не є раціональним нівелювати постать гетьмана Скоропадського за дану позицію, якою він після відмови від влади вже не підтримував. Варто нагадати, що лише коли більшовики фактично не лишили шансу для того, щоб УНР не зникла як суб'єкт внутрішньої політики, її очільники спромоглись вже в третьому Універсалі чітко означити свій державницький вектор на самостійність і автономність від Москви. До цього Центральна влада марила про автономну державну одиницю але теж у складі ще тодішньої політичної утопії - демократичної Росії. Як ми добре пам'ятаємо цієї мети так і не було реалізовано, більшовицький режим чітко окреслив свою мету на монополію політичної влади і бажання підпорядкувати землі, які входили до складу Російської імперії в структуру радянського державного утворення. Як засвідчила історія, навіть враховуючи, що договорі про створення радянської держави і допускався вихід союзних республік зі складу держави, але реального механізму не було передбачено.

Іншим прикладом шляхетності в державницькій позиції було відношення до політичних опонентів. Так, в умовах коли гетьман приступив до формування перших урядів Української держави новоствореною Радою міністрів було прийнято безпрецедентну ухвалу в умовах громадянської війни. Згідно її акцентів, оскільки діяльність колишніх міністрів не виходила за рамки виявлення їх особистих поглядів і переконань, вони, згідно із проголошеними гетьманом законами про свободу віри та слова, не підлягали будь-якій відповідальності, а тим більше арешту. Так, якби вони в нових умовах розпочали боротьбу проти режиму, то несли б повну відповідальність за скоєне після перевороту [3]. Цим кроком, як на мене, гетьман продемонстрував, що не збирався розпочинати звичну для політичного сьогодення традицію становлення влади нових політичних еліт, коли починається сумнозвісна практика "полювання на відьом". Хоча, якщо враховувати, що державний переворот Скоропадського припав на історичний момент, коли ще вирувала Перша Світова війна, розгул отаманів, загроза з боку армії генерала Денікіна, яка до слова озброювалась, фінансувалась як раз завдяки Українській державі.

Додатковим аргументом легітимації притягнення до політичної відповідальності колишніх урядовців УНР стало те, що саме останні в Бресті домовились про не підйомний для країни в економічному і ресурсному аспектах,

мирний договір між кайзерівською Німеччиною та УНР. І саме гетьману Скоропадському варто віддати належно, що нова держава і новий політичний режим залишився вірним міждержавним домовленостям, фактично підтвердивши свою зовнішньополітичну договороздатність. Так, Павло Скоропадський домогся передачі справи збору продовольства з рук німецьких військових до створених ним хлібних бюро, що значно впорядкувало справу. Його заслугою було і збільшення надходжень німецьких промислових товарів для обміну. Втім позбутися повноцінно усіх зловживань, певна річ не вдалося.

Значно більше здобутків було у встановленні відносин з іншими, переважно нейтральними державами, а також країнами, які виникли на теренах колишньої Російської імперії. Зусиллями молодого української дипломатії повноцінні стосунки зав'язалися із Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною, Румунією, Швейцарією, Данією, Норвегією, Швецією, Іспанією, Персією, Португалією, Бельгією, Нідерландами, Фінляндією, Польщею, Білорусією, Литвою, Латвією, Естляндією, Грузією, Вірменією, Азербайджаном, Всевеликим військом Донським. Наприкінці існування гетьманату вживалися зусилля щодо направлення дипломатичних місій у Велику Британію, Францію, Італію, США. Проте фактична відмова Антанти від співробітництва зі Скоропадським прирекла ці намагання на невдачу [4].

Погоджуюсь з українським вченим Г. Папакіним, про те, що сім із половиною місяців гетьманської України у 1918 р. були періодом найбільших досягнень у зовнішній політиці, відзначались внутрішнім спокоєм та культурним розвоєм, були часом справжнього державотворення [5, с. 60]. Державотворчий поступ гетьман в частині поведінки з політичними конкурентами, фокус на пошук зовнішньополітичної підтримки, тверда позиція у безпекових гарантіях захисту держави у вигляді боротьби за і створення боекздатних одиниць, просування ідеї створення і функціонування автономної від Росії Української церкви, підтримка невеличкої і середньої ініціативи на селі, прогресивна культурницька політика після демократично-соціалістичного мрійництва Центральної Ради є тими державотворчими акцентами, яким бракує нинішнім політичним елітам, який зазвичай лише політично паразитують та маніпулюють громадською думкою з даних питань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ЦДАВО України, ф. 1064, оп. 2, спр. 1, арк. 34.
2. *Волковинський В.* Християн Раковський. Політичний портрет [Текст] / В. Волковинський, С. Кульчський. – Київ, 1990. – С. 63-70.
3. ЦДАВО, ф. 3766, оп. 3, спр. 8, арк. 1.
4. *Заруда Т.* Становлення та основні напрямки зовнішньої політики Української держави [Текст] / Т. Заруда // Останній гетьман. – С. 76-80.
5. Папакін Г. Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина [Історико-архівні нариси] / Г. Папакін. – Київ, 2003. – 282 с.